

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Σ. ΒΕΖΑΝΗ

ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΟΛΟΓΙΑΣ

**ΠΕΡΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΣ ΚΑΙ ΣΧΕΣΕΩΝ
ΜΕΤΑΞΥ „ΝΟΜΙΚΟΥ” ΚΑΙ „ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟΥ”
ΟΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΥ**

(Σελ. 303 — 309)

**ΠΕΡΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΣ ΚΑΙ ΣΧΕΣΕΩΝ
ΜΕΤΑΞΥ „ΝΟΜΙΚΟΥ” ΚΑΙ „ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟΥ”
ΟΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΥ**

1. Ἐν ἀπὸ τὰ μᾶλλον ἐπίμαχα ζητήματα τὰ ὅποια παρουσιάζονται εἰς τὴν Ἐπιστήμην τοῦ Δικαίου καὶ τὰ ὅποια γεννοῦν τὰς περισσότερας συζητήσεις καὶ ἀντιγνωμίας μεταξύ τῶν νομικῶν εἶναι τὸ πρόβλημα τῶν νομοθετικῶν, δηλ. τῶν ὑπὸ τοῦ νομοθέτου διδομένων ὀρισμῶν καὶ χαρακτηρισμῶν, οἱ ὅποιοι πολλακτῶς εὐρίσκονται εἰς ἀντίθεσιν μὲ τοὺς ὀρισμοὺς οὗς σχηματίζει ἡ ἐπιστήμη τοῦ δικαίου.

Ὁ μελετητὴς τοῦ δικαίου εὐρίσκειται τότε πρὸ διλήμματος, ἀμφιβάλλει περὶ τῆς ὀρθότητος τῶν ὀρισμῶν καὶ ἐννοιῶν ἅς ἐσχημάτισε, προσπαθεῖ κατὰ τινα τρόπον νὰ μεταρρυθμίσῃ τὸν ἐπιστημονικὸν ὀρισμὸν εἰς ὃν κατὰλήγει. Ὡστε οὗτος νὰ περιλάβῃ καὶ τὰ στοιχεῖα τοῦ νομοθετικοῦ ὀρισμοῦ. Πράττων ὡμως τοῦτο ἀπομακρύνεται τῆς πραγματικότητος δηλ. τῶν κανόνων τοῦ δικαίου οὗς θέλει νὰ συλλάβῃ καὶ τελικῶς ἀμφιβάλλει δι' αὐτὴν αὐτὴν τὴν ἀξίαν τῶν ἐννοιῶν καὶ ὀρισμῶν τῆς Ἐπιστήμης.

Δὲν νομίζομεν ὅτι ὑπερβάλλομεν ἐὰν χαρακτηρίσωμεν τὴν διάστασιν μεταξύ νομοθετικοῦ ὀρισμοῦ καὶ χαρακτηρισμοῦ ἀφ' ἑνός, καὶ νομικοῦ τοιούτου ἀφ' ἑτέρου, ὡς ἐν ἀπὸ τὰ ἀκαυθωδέστερα προβλήματα τῆς ἐπιστήμης τοῦ δικαίου.

2. Διὰ νὰ δυνηθῶμεν νὰ δώσωμεν μίαν λύσιν εἰς τὸ πρόβλημα πρέπει νὰ ἀναχωρήσωμεν ἀπὸ τὴν φύσιν τοῦ δικαίου. Ὁ κανὼν τοῦ δικαίου ἀποτελεῖ μίαν ἐπιταγὴν προσερχομένην ἀπὸ τὸ κράτος ἢ κρατικὰ ὄργανα*, ἥτις ρυθμίζει τὸν ἐν κοινωνίᾳ βίον τῶν ἀνθρώπων. Κατ' ἀρχὴν εἶναι λοιπὸν ξένος πρὸς αὐτὴν τὴν φύσιν τοῦ κανόνος δικαίου ὁ ὀρισμὸς ἢ ὁ χαρακτηρισμὸς.

Ὁ νομοθέτης ὀρίζει τί ἰσχύει καὶ πῶς δεῖν νὰ μορφωθῇ ὁ κοινωνικὸς βίος. Ὁ νομικὸς δὲ ὁ μελετῶν τὸ ἐπιστημονικὸν τοῦτο ὕλικόν, δηλ. τοὺς δεδομένους κανόνας τοῦ δικαίου, θὰ μᾶς δώσῃ τὴν ἐννοιαν καὶ τὸν ὀρισμὸν περὶ τοῦ τί εἶναι «διαθήκη», τί εἶναι «κυριότης», τί εἶναι «νομή», τί εἶναι «δημόσιος ὑπάλληλος» ἢ τί εἶναι «νομικὸν πρόσωπον δημοσίου δικαίου».

(*) Δὲν συγκαταριθμοῦμεν εἰς τὸ δίκαιον καὶ τὸ μὴ πολιτειακὸν δίκαιον, διότι τὸ ἔθιμον ἀποτελεῖ κατὰ τὴν θετικὴν θεωρίαν, κρατικὸν καὶ αὐτὸ δίκαιον (βλέπε Δ. Βεζανῆ, Ἐτὸ Κράτος, 1949, σελ. 101 ἐπ.).

Βάσει δὲ τῶν τοιούτων ὁρισμῶν εἶναι ὁ μόνος ἀρμόδιος νὰ δώσῃ καὶ τὸν ἀρμόζοντα χαρακτηρισμὸν, δηλ. νὰ καθορίσῃ ἂν ἐν ἀντικείμενον. ἢ μία δεδομένη κατάστασις ἢ εἰς δεδομένους θεσμούς, ἐμπίπτῃ εἰς τὴν ἔννοιαν «δημόσιος ὑπάλληλος», ἢ «νομή». ἢ «νομικὸν πρόσωπον δημοσίου δικαίου» κ.ο.κ.

Ὁ νομοθέτης εἶναι κατ' ἀρχὴν ξένος καὶ πρὸς τὸν ὁρισμὸν καὶ πρὸς τὸν χαρακτηρισμὸν διότι ἔργον του εἶναι νὰ δαμάσῃ καὶ νὰ κατευθύνῃ τὴν κοινωνικὴν ζωὴν καὶ ὅχι νὰ δώσῃ ὁρισμούς ἢ χαρακτηρισμούς.

Ὅσακις δὲ δίδῃ ὁρισμούς ἢ χαρακτηρισμούς, οὗτοι δὲν ἀποτελοῦν ἐξαγγελίαν ἐπιστημονικῶν ἀληθειῶν, ἀλλὰ τμημα τῆς ἐννόμου τάξεως καὶ δέον νὰ θεωρηθοῦν ἀποτελοῦντες μέρος τοῦ δικαίου, τῆς ἀναγκαστικῆς δηλ. ρυθμίσεως τῆς κοινωνικῆς ζωῆς.

Πῶς καὶ εἰς ποίαν σχέσιν εὐρίσκονται οὗτοι πρὸς τὸ δίκαιον θὰ προσπαθήσῃ νὰ καθορίσῃ ἢ παροῦσα μελέτη.

Πρὶν ἐν τούτοις προχωρήσωμεν πρέπει νὰ ἀποκαθάρσωμεν καὶ νὰ διαχωρίσωμεν τὸν ὁρισμὸν ἀπὸ τὸν χαρακτηρισμὸν.

Χαρακτηρισμὸς ὑπάρχει ὅταν ἐν συγκεκριμένον ἀντικείμενον ὑπάγεται εἰς μίαν ἔννοιαν, ἢ ὅταν μία στενωτέρα ἔννοια ὑπάγεται εἰς μίαν εὐρυτέραν τοιαύτην. Τὸ α εἶναι β εἶναι ὁ τύπος τοῦ χαρακτηρισμοῦ.

Ὅρισμὸς δὲ ὑπάρχει ὅταν ἀναλύωνται τὰ στοιχεῖα τὰ ὅποια συνιστοῦν μίαν ὁρισμένην ἔννοιαν. Τὸ α εἶναι $(\beta + \gamma + \delta + \epsilon)$, εἶναι ὁ τύπος τοῦ ὁρισμοῦ. Ὁ τύπος οὗτος δύναται καὶ νὰ ἀντιστραφῇ ὡς ἐξῆς: $(\beta + \gamma + \delta + \epsilon)$ εἶναι α. Μὲ ἄλλας λέξεις εἰς μὲν τὴν περίπτωσιν τοῦ χαρακτηρισμοῦ ἢ χαρακτηριζομένη ἔννοια εἶναι στενωτέρα τοῦ χαρακτηρισμοῦ, μεταξὺ τῶν δύο ὑπάρχει ἢ σχέσις τῆς ἀνισότητος $\alpha < \beta$, ἐνῶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ὁρισμοῦ μεταξὺ ὁριζομένου καὶ ὁρισμοῦ ὑπάρχει ἢ σχέσις τῆς ἰσότητος $\alpha = (\beta + \gamma + \delta + \epsilon)$ δι' ὃ καὶ ἐπιτρέπεται ἢ ἀντιστροφή.

3. Ἐν τοῖς ἐπομένοις θὰ ἐξετάσωμεν κατὰ πρῶτον λόγον τὸν χαρακτηρισμὸν, καὶ κατόπιν τὸν ὁρισμὸν.

Πολλάκις ὁ νομοθέτης δίδει ἕνα χαρακτηρισμὸν ὁ ὅποιος ἀνταποκρίνεται εἰς τὸν νομικὸν χαρακτηρισμὸν, δηλ. ὑπάγει ἐν συγκεκριμένον ἀντικείμενον εἰς μίαν ἔννοιαν καὶ ἐκφέρει μίαν κρίσιν τὴν ὅποιαν θὰ ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ ἐκφέρῃ καὶ ὁ νομικός. Ἐὰν λ. γ. ὁ νομοθέτης χαρακτηρίσῃ ἐν νομικὸν πρόσωπον τὸ ὅποιον εἶναι προφανῶς νομικὸν πρόσωπον δημοσίου δικαίου (κατὰ τὴν ἐπιστημονικὴν περὶ τούτου ἀντίληψιν) ὡς νομικὸν πρόσωπον δημοσίου δικαίου, τότε ὁ χαρακτηρισμὸς οὗτος ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν ἀλήθειαν, ἀποτελεῖ κατ' οὐσίαν νομικὸν χαρακτηρισμὸν καὶ οὐδὲν πρόβλημα ἀνακύπτει. Τὸ μόνον διὰ τὸ ὅποιον θὰ ἠδύνατό τις νὰ κατηγορήσῃ τὸν νομοθέτην εἶναι ὅτι ἐπανάλαβε ἀσκόπως τὶ τὸ γνωστὸν καὶ ὅτι ἐπεριτολόγησεν. Ἄλλως ἔχει τὸ πρᾶγμα ὅταν ὁ χαρακτηρισμὸς δὲν ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν νομικὴν ἀλήθειαν ὅταν δηλ. ἄνευ τῆς νέας νομικῆς διατάξεως δὲν θὰ ἦτο δυνα-

τόν νά ὑπαχθῆ εἰς τόν χαρακτηρισμόν τὸ χαρακτηριζόμενον ἀντικείμενον. Ὁ νομοθέτης δίδει τοιοῦτους χαρακτηρισμούς ὅταν λ. χ. χαρακτηρίζει τὸ νοσοκομεῖον «Εὐαγγελισμός», ἢ ἄλλο πρόσωπον μὴ συγγενετρῶνον τὰς κατὰ νόμον ιδιότητας τοῦ νομικοῦ προσώπου δημοσίου δικαίου ὡς νομικὸν πρόσωπον δημοσίου δικαίου ἢ ὅταν ὀρίζῃ ὅτι οἱ ὑπάλληλοι τοῦ Πανεπιστημίου εἶναι δημόσιοι ὑπάλληλοι.

Ὁ τοιοῦτος νομοθετικὸς χαρακτηρισμὸς δὲν πρέπει νά θεωρηθῆ καὶ νά ἐκληφθῆ—ὅπως δυστυχῶς γίνεται ἀπὸ πολλοὺς νομικούς—ὡς ἀνατροπὴ τῶν πορισμάτων τῆς ἐπιστήμης τοῦ δικαίου ἀλλὰ μόνον ὡς ὑπαγωγή καὶ τοῦ χαρακτηριζομένου θεσμοῦ εἰς τὰς διατάξεις καὶ τοὺς κανόνας οἱ ὅποιοι διέπουν τὸν χαρακτηρισμόν.

Ἐὰν λάβωμεν τὸ παράδειγμα τοῦ νομοθετικοῦ χαρακτηρισμοῦ τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, λ. χ. ὡς νομικοῦ προσώπου δημοσίου δικαίου, τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι πρέπει νά μεταρρυθμισθῆ ἡ ἔννοια «νομικὸν πρόσωπον δημοσίου δικαίου» ὥστε νά δύναται νά περιλάβῃ τὰ χαρακτηριστικὰ ἄτινα παρουσιάζει ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ἀλλὰ σημαίνει μόνον ὅτι ὁ νομοθέτης θέλει νά ἰσχύουν διὰ τὴν Τράπεζαν Ἑλλάδος οἱ κανόνες τοῦ δικαίου οἱ ὅποιοι ἰσχύουν διὰ τὰ νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου. Ἡ ὅταν ὁ νομοθέτης χαρακτηρίζῃ ὡς δημοσίους ὑπάλληλους τοὺς ὑπάλληλους τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι δέον ἢ ἔννοια «δημόσιος ὑπάλληλος» νά μεταρρυθμισθῆ οὕτως ὥστε τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν ὑπάλλήλων τοῦ Πανεπιστημίου νά περιλαμβάνωνται ἐν αὐτῇ ἀλλὰ σημαίνει μόνον ὅτι διὰ τοὺς ὑπάλληλους τοῦ Πανεπιστημίου ἰσχύουν αἱ διατάξεις αἱ ἀφορῶσαι τοὺς δημοσίους ὑπάλληλους. Τί εἶναι ὁμοῦς «νομικὸν πρόσωπον δημοσίου δικαίου» εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν καὶ τί «δημόσιος ὑπάλληλος» εἰς τὴν δευτέραν, εἶναι πράγματα τὰ ὅποια μόνος ἀρμόδιος νά καθορίσῃ, εἶναι ὁ νομικὸς καὶ ἡ νομικὴ ἐπιστήμη γενικώτερο, στηριζομένη εἰς τὸ ἐπιστημονικὸν ὕλικόν, δηλ. εἰς τοὺς κανόνας τοῦ δικαίου.

Ὁ νομοθέτης εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτὰς ἀντὶ νά ὀρίσῃ μίαν πρὸς μίαν τὰς διατάξεις τὰς ἀφορῶσας τὸν χαρακτηρισμόν, ὡς ἰσχυούσας διὰ τὸ χαρακτηριζόμενον ἀντικείμενον, δηλ. τὴν Τράπεζαν Ἑλλάδος ἢ τοὺς ὑπάλληλους τοῦ Πανεπιστημίου, προτιμᾷ τὸν βραχυλογικώτερον τρόπον νά χαρακτηρίσῃ, δηλ. τὸ ἀντικείμενον ὡς νομικὸν πρόσωπον ἢ ὡς δημόσιον ὑπάλληλον ὅποτε αὐτομάτως πᾶσαι αἱ διατάξεις αἱ ἀφορῶσαι τὸν χαρακτηρισμόν ἰσχύουν διὰ τὸ χαρακτηριζόμενον ἀντικείμενον. Καὶ εἰς αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ σημεῖον ἐγκεῖται ἡ πρακτικὴ ἀξία τοῦ νομοθετικοῦ χαρακτηρισμοῦ.

Περισσότερας δυσκολίας παρουσιάζει τὸ πρόβλημα τῶν νομοθετικῶν ὀρισμῶν. Νομοθετικὸς ὀρισμὸς ὑπάρχει ὡς ἐλέγθη ὅταν ὁ νομοθέτης δίδῃ τὴν ἔννοιαν ἑνὸς θεσμοῦ ἢ μιᾶς νομικῆς καταστάσεως. Ὁ νομοθετικὸς ὀρισμὸς

ἀπαντᾶται συνήθως εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν κωδικοποιήσεων ὅπου ὁ νομοθέτης ὀρίζει ἐν τῇ εἰσαγωγῇ ποῖον εἶναι τὸ ἀντικείμενον ὕπερ πρόκειται νὰ ὑποβληθῇ εἰς νομοθετικὴν ρύθμισιν καὶ δίδει ἐν συνεχείᾳ τὰς διατάξεις αἱ ὁποῖαι ἀφοροῦν τὸ ἀντικείμενον τοῦτο, χωρὶς πουθενὰ νὰ ὑπάρχῃ διαφορὰ ἢ διάστασις μεταξὺ τῶν διατάξεων τούτων καὶ τοῦ νομοθετικοῦ ὀρισμοῦ. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ὡς εἰκὸς οὐδὲν πρόβλημα ἀνακύπτει διότι ὁ νομοθετικὸς καὶ ὁ νομικὸς ὀρισμὸς συμπίπτουν ἀπολύτως.

Πρόβλημα ἀνακύπτει ὅταν παρουσιάζεται διάστασις μεταξὺ τοῦ ὀρισμοῦ ὡς οὗτος προκύπτει ἀπὸ τὰς νομικὰς διατάξεις καὶ τοῦ ὀρισμοῦ ὃν δίδει ὁ νομοθέτης. Ὁ νομικὸς σχηματίζει λ. γ. τὴν ἔννοιαν τῆς νομῆς βάσει τῶν ἰσχυουσῶν διατάξεων περὶ αὐτῆς, ἐνῶ ὁ νομοθέτης κατ' ὑπόθεσιν δίδει ἕναν ὀρισμὸν τῆς νομῆς ὁ ὁποῖος περιλαμβάνει εἴτε περισσότερα εἴτε ὀλιγώτερα στοιχεῖα ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἔχει ἡ ἔννοια καὶ ὁ θεσμὸς τῆς νομῆς βάσει τῶν ἰσχυουσῶν νομικῶν διατάξεων.

Ποῖα, ἐρωτᾶται, εἶναι ἡ ἀξία τοῦ νομοθετικοῦ ὀρισμοῦ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν τῆς διαστάσεως μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ νομικοῦ ὀρισμοῦ;

Ἄς δώσωμεν ἐν παράδειγμα : Ὑποθεσίσθω ὅτι νομικὴ διάταξις ὀρίζει ὅτι πάντες οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὸ Κράτος ἀμέσως καὶ ὑπόκεινται εἰς τὴν πειθαρχικὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ, ἐνῶ ὁ νομοθετικὸς ὀρισμὸς τοῦ δημοσίου ὑπαλλήλου εἶναι τοιοῦτος, ὥστε καὶ οἱ ὑπάλληλοι τῶν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου οἱ μὴ ἐξαρτῶμενοι ἀμέσως ἀπὸ τὸ Κράτος, νὰ περιλαμβάνωνται εἰς τὴν ἔννοιαν αὐτὴν ὀριζομένου λ. γ. ὅτι δημόσιοι ὑπάλληλοι εἶναι πάντες οἱ ὑπηρετοῦντες ἀμέσως ἢ ἐμμέσως τὸ Κράτος. Ἡ λύσις ἡ ὁποία πρέπει νὰ δοθῇ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν εἶναι ὅτι ὁ νομοθετικὸς ὀρισμὸς δὲν δύναται νὰ ἀνατρέψῃ τὸν νομικὸν ὀρισμὸν.

Ὁ παρὰ τοῦ νομοθέτου διδόμενος ὀρισμὸς ὁ ὁποῖος δὲν ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς νομικὰς διατάξεις δὲν ἀνατρέπει αὐτάς οὐδὲ τὸν ἐπ' αὐτῶν θεμελιούμενον νομικὸν ὀρισμὸν, ἀλλ' ἀποτελεῖ ἕνα χαρακτηρισμὸν εὐρυτέρου χαρακτηρισμοῦ ἀπὸ τὸν συνήθη χαρακτηρισμὸν ὅστις ἀναφέρεται εἰς συγκεκριμένον ἀντικείμενον. Εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ νομοθετικοῦ ὀρισμοῦ γίνεται χαρακτηρισμὸς οὐχὶ ἐνὸς πλέον ἀντικειμένου ἀλλ' ὀλοκλήρου ὁμάδος ἀντικειμένων ἐφ' ὅσον περιλαμβάνουν τὰ στοιχεῖα τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὸν ὀρισμὸν. Ὁ χαρακτηρισμὸς αὐτὸς σημαίνει ὅτι πάντα τὰ ἀντικείμενα τὰ συγκεντρώνοντα τὰ ἐν τῷ ὀρισμῷ γνωρίσματα χαρακτηρίζονται ὡς ἀνήκοντα εἰς ὄρισμένον α θεσμὸν καὶ ὅτι ἰσχύουν περὶ αὐτῶν αἱ διατάξεις αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὸν θεσμὸν τοῦτον, χωρὶς ὁ θεσμὸς νὰ ἀποστερηθῇ τῶν στοιχείων ἅτινα δὲν ἀναφέρονται εἰς τὸν νομοθετικὸν ὀρισμὸν. Διὰ νὰ καταστῶ σαφέστερος : Ἐὰν εἰς τὸ παράδειγμα τοῦ δημοσίου ὑπαλλήλου ὁ νομοθετικὸς ὀρισμὸς δὲν περιλαμβάνῃ τὴν ἄμεσον ἐκ τοῦ Κράτους ἐξάρτησιν, ἐνῶ αὕτη ἀναφέρεται εἰς τὰς νομικὰς διατάξεις, τότε

τοῦτο σημαίνει ὅτι διὰ πάντας τοὺς ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἐξαρτωμένους ἐκ τοῦ Κράτους ὑπαλλήλους ἰσχύουν αἱ περὶ δημοσίων ὑπαλλήλων διατάξεις χωρὶς νὰ ἀνατρέπεται ὁ νομικὸς ὅρισμός τοῦ δημοσίου ὑπαλλήλου ὅστις περιλαμβάνει κατ' ἀνάγκη τὸ στοιχεῖον τῆς ἀμέσου ἐκ τοῦ Κράτους ἐξαρτήσεως.

Με ἄλλας λέξεις δι' ἄλλα τὰ ἀντικείμενα τὰ ἐμπύπτοντα εἰς τὸν νομοθετικὸν ὅρισμόν ἰσχύουν αἱ περὶ τοῦ χαρακτηρισμοῦ διατάξεις πλὴν ἐκείνων αἱ ὅποια παραλείπονται ἀπὸ τὸν νομοθετικὸν ὅρισμόν. Διὰ τοὺς ὑπαλλήλους νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου οἱ ὅποιοι καθ' ὑπόθεσιν περιλαμβάνονται εἰς τὸν νομοθετικὸν ὅρισμόν τοῦ δημοσίου ὑπαλλήλου θὰ ἰσχύουν ὅλα αἱ περὶ δημοσίων ὑπαλλήλων διατάξεις πλὴν ἐννοεῖται τῆς μὴ ἀναφερομένης εἰς τὸν νομοθετικὸν ὅρισμόν ἀμέσου ἐξαρτήσεως ἐκ τοῦ Κράτους καὶ τῆς πειθαρχικῆς ἐξουσίας τούτου ἐπ' αὐτῶν.

4. Πρὶν κλείσωμεν τὴν μελέτην μας ὀρθὸν εἶναι νὰ ἐξηγήσωμεν διατὶ ἢ ἀντίθετος πρὸς τὴν παρ' ἡμῶν ὑποστηριζομένην ἄποψιν δὲν δύναται νὰ εὐσταθήσῃ. Ἐὰν ἡ ἄποψίς μας περὶ τῆς σχέσεως μεταξὺ νομοθετικῶν ὀρισμῶν καὶ χαρακτηρισμῶν καὶ ἀντιστοίχων νομικῶν τοιούτων συνοψίζεται εἰς τὸ ὅτι ὁ νομοθετικὸς ὀρισμὸς καὶ χαρακτηρισμὸς δὲν δύναται νὰ ἀνατρέψουν τοὺς ἀντιστοίχους νομικοὺς τοιούτους, ἢ ἀντίθετος ἄποψις ὑποστηρίζει ὅτι ὁ νομοθετικὸς ὀρισμὸς καὶ χαρακτηρισμὸς ἐὰν δὲν ἀποτελῇ νομικόν, δηλ. ἐπιστημονικόν ὀρισμόν καὶ χαρακτηρισμόν, ὑποχρεώνει τὸν νομικόν καὶ τὴν νομικὴν ἐπιστήμην νὰ λάβῃ τὸ δεδομένον τοῦτο ὑπ' ὄψιν καὶ νὰ μεταρρυθμίσῃ τὸν νομικὸν ὀρισμόν κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὥστε νὰ συμβιβάζεται καὶ νὰ ἑναρμονίζεται μετὰ τὸν νομοθετικὸν τοιοῦτον. Ἡ ἄποψις αὕτη εἶναι ἐκ πρώτης ὄψεως ἡ ἀπλουστέρα πλὴν προσκρούει εἰς ἀνυπερβλήτους δυσχερείας καὶ ἐμπόδια. Ὁ νομικὸς (ἐπιστημονικὸς) ὀρισμὸς σχηματίζεται διὰ τῆς συγκεντρώσεως τῶν στοιχείων τὰ ὅποια ἀπαντῶνται εἰς τὸ νομικὸν ὄλικόν, εἰς τὰς νομικὰς δηλ. διατάξεις. Ἐὰν λ. γ. ὁ (ἐπιστημονικὸς) νομικὸς ὀρισμὸς τοῦ νομικοῦ προσώπου προϋποθέτῃ κατὰ ρητὴν διάταξιν τοῦ νόμου τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ νομικοῦ προσώπου παρὰ δημοσίας τινὸς ἀρχῆς, δικαστικῆς ἢ διοικητικῆς, δὲν δύναται ὁ νομοθετικὸς ὀρισμὸς νὰ παραλείψῃ τὸ στοιχεῖον τῆς ἀναγνώρισεως παρὰ δημοσίας ἀρχῆς, διότι τοῦτο προσκρούει ἀμέσως μὲν εἰς τὸν νομικὸν ὀρισμόν ἐμμέσως δὲ πρὸς τὰς τεθειμένας νομικὰς διατάξεις, τὰς ὁποίας προφανῶς εἰς ὀρισμὸς δὲν δύναται νὰ ἀνατρέψῃ ἢ νὰ καταργήσῃ. Τὸ αὐτὸ θὰ συμβῇ ἐὰν ὁ νομικὸς ὀρισμὸς περὶ δημοσίου ὑπαλλήλου περιλαμβάνῃ τὴν ἀμεσον ἐκ τοῦ Κράτους ἐξάρτησιν, στηριζόμενος εἰς τὰς συγκεκριμένας διατάξεις, ἐνῶ ὁ νομοθετικὸς ὀρισμὸς παραλείπει τὸ στοιχεῖον τῆς ἀμέσου ἐκ τοῦ Κράτους ἐξαρτήσεως.

Ἐὰν ἐδεχόμεθα τὴν ὑπερίσχυσιν τοῦ νομοθετικοῦ ὀρισμοῦ ἔναντι τοῦ νομικοῦ θὰ ἔπρεπε νὰ δεχθῶμεν ὅτι δι' αὐτοῦ ἐπῆλθε κατάργησις τῶν συγκε-

κριμένων διατάξεων τῶν ἀφροσῶν τὴν ἄμεσον ἐκ τοῦ Κράτους ἐξάρτησιν τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων. Ὁ λόγος δηλ. ὁ ὁποῖος ἐμποδίζει τὴν παραδοχὴν τῆς ὑπεροχῆς τοῦ νομοθετικοῦ ὅρισμοῦ ἔναντι τοῦ νομικοῦ καὶ τοῦ νομοθετικοῦ χαρακτηρισμοῦ ἔναντι τοῦ νομικοῦ τοιοῦτου εἶναι ὅτι δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου δὲν ἀνατρέπονται ἀπλῶς οἱ ἐπιστημονικοὶ ὅρισμοὶ καὶ χαρακτηρισμοὶ ἀλλ' ὅτι δέον νὰ θεωρηθοῦν καταργηθεῖσαι αἱ νομικαὶ διατάξεις ἐφ' ὧν ἐρείδεται ὁ ἐπιστημονικὸς ὅρισμὸς καὶ χαρακτηρισμὸς, πρᾶγμα ἀπαράδεκτον.

5. Μὲ τὰς ἄνω παρατηρήσεις καταδεικνύεται, ὑποθέτομεν, σαφῶς ἡ θέσις ἣν λαμβάνομεν ἔναντι τοῦ προβλήματος καὶ τὰ συμπεράσματα εἰς τὰ ὁποῖα κατὰλήγομεν καὶ τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ συνοψισθοῦν εἰς τὰ ἑξῆς:

1) Ὁ νομοθέτης κατ' ἀρχὴν δὲν δίδει ὅρισμούς καὶ χαρακτηρισμούς ἀλλὰ ρυθμίζει τὴν κοινωνικὴν ζωὴν δι' ἀναγκαστικῶν ἐπιταγῶν.

2) Ὅσάκις διατυπώσῃ ὅρισμούς καὶ χαρακτηρισμούς, πράττει τοῦτο ἕνα χρησιμοποίησιν τούτους ὡς μέσα πρὸς καλυτέραν καὶ βραχυλογικωτέραν διατύπωσιν τῶν κανόνων δικαίου. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν οἱ ὑπὸ τοῦ νομοθέτου διδόμενοι ὅρισμοὶ καὶ χαρακτηρισμοὶ ἀποτελοῦν συμπληρωματικούς κανόνας κυρίων κανόνων δικαίου, δὲν νοῶνται δηλαδὴ ἄνευ τῶν κυρίων κανόνων δικαίου εἰς οὓς ἀναφέρονται.

3) Ὅσάκις οἱ νομοθετικοὶ ὅρισμοὶ καὶ χαρακτηρισμοὶ ἀντιτίθενται εἰς τὸν νομικὸν ὅρισμὸν δέον νὰ θεωρηθοῦν ὡς χαρακτηρισμοὶ μὴ ἀνατρέποντες τοὺς νομικούς, δηλ. τοὺς ἐπιστημονικούς ὅρισμούς, ἀλλὰ θεσπίζοντες κανόνας δικαίου ὁμοίους πρὸς τοὺς διέποντας τὸν χαρακτηρισμὸν δι' ἕν ἀντικείμενον ἢ διὰ μίαν ὁμάδα ἀντικειμένων ἢ σχέσεων (τὸ χαρακτηριζόμενον). Ἀντίθετος ἐκδογὴ ἰσοδυναμεῖ μὲ τὴν παραδοχὴν ὅτι ὁ δευτερεύων καὶ συμπληρωματικὸς κανὼν δικαίου ἀνατρέπει καὶ ἀναιρεῖ τὸν πρωτεύοντα διότι ὁ νομικὸς (ἐπιστημονικὸς) ὅρισμὸς θεμελιούται ἐπὶ τῶν πρωτευόντων κανόνων δικαίου.

Ἡ ἀνωτέρω παρεχομένη λύσις δίδει ὑποθέτομεν σαφῆ ἐξήγησιν τῶν νομοθετικῶν ὀρισμῶν καὶ χαρακτηρισμῶν καὶ τοποθετεῖ τούτους ἐπακριβῶς ἔναντι τῶν ἀντιστοίχων νομικῶν ἐνοιῶν, πρᾶγμα, ὅπερ καθ' ὅσον γνωρίζομεν, δὲν εἶχε ἐπιτευχθῆ μέχρι τοῦδε.